

Svensk och norsk socialdemokratisk press under efterkrigstiden: en komparativ analys

av: Håkan Bernhardsson

Handledare: Tomas Odén

Kandidatprogrammet i journalistik

Institutionen för journalistik, medier och kommunikation

Göteborgs universitet

VT 2015

1. Abstract

This bachelor thesis is a comparative study of the Norwegian and Swedish labour press after the second world war.

The Norwegian labour press has been more successful than the Swedish in the post-war period, and the aim of the study is to discover what the key reasons for this development are.

The variables of interest in the thesis are mainly statistics regarding election results, party membership and union membership, the overall situation for competition between newspapers, the organization of the labour press on a national level, the different rules regarding the state subsidy to newspapers and the extent to which the labour press in the two countries reaches readers of a different political preference.

The main findings are that the Norwegian system for press subsidy has to a large extent encouraged competition between newspapers, which has gained the labour press. The aftermath of the second world war was positive for the Norwegian labour press, and the Swedish labour press struggled with management at a central level during the 1980's.

In conclusion, this thesis challenges the established theory regarding press competition in Sweden, as it is not directly applicable on the Norwegian press.

2. Innehåll

Svensk och norsk socialdemokratisk press under efterkrigstiden: en komparativ analys

1. Abstract

2. Innehåll

3. Inledning

3.1 Tidigare forskning

4. Teori

4.1 Historisk bakgrund

4.1.1 Den socialdemokratiska pressen 1849-1900

4.1.2 1900-1917

4.1.3 Partisplittringar 1917-1924

4.1.4 1919-1939

4.1.5 1939-1945

Norge

Sverige

4.2 Hypoteser kring den socialdemokratiska pressens tillbakagång

4.2.1 Minskat behov efter socialdemokratins framgångar

4.2.2 Målkonflikter

4.3 Upplagespiral och täckningstal

4.4 Papperskarusellen

5. Syfte och frågeställning

5.1 Möjliga relevanta variabler bakom varför den socialdemokratiska pressen i ett land är stark eller svag

6. Metod

6.1 Varför komparativ metod?

6.2 Eventuella skevheter

6.2.1 The travelling problem

6.2.2 Värdeskevhet

7. Material

8. Resultat

8.1 Upplageutveckling

8.1.1 Norge

Tabell 8.1 Upplageutveckling efter politisk tendens, Norge 1950-1977

Tabell 8.2 A-pressens andel av totalupplagan, Norge 1947-1995

8.1.2 Sverige

Tabell 8.4 Andel av totalupplaga efter politisk tendens 1948-1963

Tabell 8.5 Andel av totalupplaga efter politisk tendens 1958-1993

Figur 8.1 Nedlagda tidningar 1950-1964 efter politisk tendens (66 stycken)

8.1.3 Jämförelse

8.2 Förstatidningar vid periodens början

8.2.1 Norge

8.2.2 Sverige

8.3 Stöd för Socialdemokraterna/Arbeiderpartiet/LO

Figur 8.2 Valresultat för Arbeiderpartiet och Socialdemokraterna 1909-2014

Figur 8.3 Andel anslutna till LO 1899-2013 som andel av befolkningen (procent)

Figur 8.4 Medlemsutveckling i Arbeiderpartiet/Socialdemokraterna 1887-2014 som andel av befolkningen (procent)

8.4 Följder av andra världskriget

8.4.1 Norge

8.4.2 Sverige

8.5 Konkurrensvillkor för andratidningar

8.5.1 Norge

Tabell 8.6 Upplageutveckling på utgivningsorter som haft en A-presstidning i Norge 1947-1995 (antal tidningar)

8.5.2 Sverige

Tabell 8.7 Utvecklingen för täckningstalen 1968-1993 på konkurrensorter som haft en andratidning (antal tidningar)

Tabell 8.8 Första- och andratidningarnas sammanlagda marknadsandelar på konkurrensorterna i hushållstäckning (procent)

8.6 Press- och partistöd

8.6.1 Norge

Tabell 8.9 Årgångsvikt och upplageutveckling för 23 andratidningar i Norge 1955-1975

8.6.2 Sverige

Tabell 8.10 Ekonomiskt stöd från de politiska partierna

Tabell 8.11 Stöd från Socialdemokraterna respektive LO och produktionsbidrag (miljoner kronor)

8.7 Benägenheten att attrahera läsare utanför den egna politiska kretsen

8.7.1 Norge

Tabell 8.12 Läsarkretsens politiska sammansättning i borgerliga och socialistiska tidningar 1957 (procent)

Tabell 8.13 Läsarkretsens politiska sammansättning i borgerliga och socialistiska tidningar 1976 (procent)

8.7.2 Sverige

Tabell 8.14 Tidningsläsning och partisympati i Sverige 1964

8.8 Redaktionella, ekonomiska och politiska överväganden

8.8.1 Norge

8.8.2 Sverige

8.9 A-pressen som koncern

8.9.1 Norge

8.9.2 Sverige

9. Analys

9.1 MSSD-schema

9.2 Utgångsläge

9.3 Tidningskonkurrens

9.4 Kausala samband

10. Diskussion och slutsatser

10.1 Slutsatser

10.2 Implikationer på teorier om upplagespiral och täckningstal

Bilaga 1

Källor

Övriga källor, diagram

3. Inledning

Dagens svenska dagstidningsmarknad är utöver Aftonbladet och några få andra tidningar dominerad av tidningar med borgerlig politisk tendens. Varför är den svenska dagspressen, vid sidan av Aftonbladet, i så hög utsträckning borgerlig? Varför lyckades aldrig den svenska socialdemokratiska pressen konkurrera med den borgerliga?

I grannlandet Norge är däremot den socialdemokratiska pressen framgångsrik, och på flera utgivningsorter är socialdemokratiska tidningar marknadsledande. Norge påminner i många andra aspekter om Sverige – tidningsläsandet är utbrett, det norska LO har liksom i Sverige en hög anslutningsgrad och Arbeiderpartiets valresultat har under hela 1900-talet legat i nivå med, eller strax under Socialdemokraternas valresultat.

Därav kan en studie som jämför den norska dagspressmarknaden och den socialdemokratiska dagspressen med den svenska vara värdefull för att förklara den svenska socialdemokratiska dagspressens tillbakaskjutna ställning.

3.1 Tidigare forskning

Det finns för närvarande en relativt omfattande forskning kring den svenska socialdemokratiska pressens historia, liksom det finns en tämligen omfattande forskning kring den norska socialdemokratiska pressens historia.

Beträffande den kommersiella gångbarheten har inte minst Jonsson (1978) och Engblom (1980) mycket noggrant gått igenom statistik över bland annat annonsmängder, upplagestorlek och liknande.

Men det komparativa perspektivet är någorlunda frånvarande, vilket inte mist Weibull (2012) belyser efter ett nodiskt seminarium om partipressens ställning:

“Norge uppvisar dock ett annat mönster i och med att A-pressen snarast stärkt sin roll som stor mediekoncern och tidvis haft ägarintressen även i tv. Samtidigt är det tydligt att den norska A-presskoncernen inte har expanderat för att stärka Arbeiderpartiet utan mer för att tjäna pengar.

[...]

Även om forskningen om den nordiska politiska pressen sammantaget är omfattande så finns det en typ av studier som saknas: de komparativa analyserna. Det som ligger närmast kan snarast karaktäriseras som olika parallellberättelser, men det saknas systematiska studier på likheter och skillnader”

4. Teori

4.1 Historisk bakgrund

4.1.1 Den socialdemokratiska pressen 1849-1900

Den första norska föregångaren till den socialdemokratiska pressen, Arbeider-Foreningenes Blad, publicerades redan den 5 maj 1849. Efter problem med de norska myndigheterna fick emellertid verksamheten lägga ned 1856 (Lyshagen, 2008, sid 8).

1884 grundades den norska tidningen Vort Arbeide, som efter hand togs över av Socialdemokratisk Forening och bytte namn till Social-Demokraten.

I Sverige grundade August Palm en tidning med samma namn, Social-Demokraten, 1885. Gemensamt för både den norska och den svenska socialdemokratiska pressen är således att de första tidningarna grundades före själva partierna. Arbeiderpartiet grundades 1887, medan Socialdemokraterna grundades 1889 (Lyshagen, 2008).

4.1.2 1900-1917

I Norge grundades 41 nya socialdemokratiska tidningar 1904-1917, varav merparten överlevde så att Arbeiderpartiet 1917 hade 37 tidningar. 1909 stod tidningar knutna till Arbeiderpartiet för cirka 20 procent av den norska pressens totalupplaga. I mitten av 1910-talet uppgick den till cirka 30 procent (Engblom, 1996, sid 70).

I Sverige hade Social-Demokraten i Stockholm (grundad 1885), Arbetet i Malmö (grundad 1887) och Ny Tid i Göteborg (grundad 1892) hunnit bli utgivna dagligen vid sekelskiftet. Under 1900-talets första decennium grundades sedan 20 landsortstidningar. I samband med storstrejken 1909 sjönk antalet LO-anslutna markant, och den tidigare positiva utvecklingen för den socialdemokratiska pressen planade därmed ut (Engblom, 1996, sid 70).

4.1.3 Partisplittringar 1917-1924

Arbeiderpartiet i Norge splittrades två gånger, både 1920-1921 och 1924. Före den första splittringen hade partiet 37 tidningar varav fyra gick över till det nya partiet Sosialdemokratene. Vid splittringen 1924 hade Arbeiderpartiet 40 tidningar, men kommunisterna tog över 11 av dessa (Lyshagen, 2008, sid 18-19).

1917 splittrades Socialdemokraterna i Sverige och utbrytarna startade vad som idag är Vänsterpartiet. Partisplittringen fick dock en liten betydelse för den befintliga socialdemokratiska pressen i Sverige, även om vänstersocialisterna gjorde ett försök att ta över Social-Demokraten. Vänstersocialisterna startade flera egna tidningar, bland annat Folkets Dagblad Politiken, Dalarnes Folkblad och Medelpads-Kuriren, vid sidan av de redan existerande Norrskensflamman och Nya Norrland. Som svar på de nya vänstertidningarna grundades de socialdemokratiska Dala-Demokraten, Norrländska Social-Demokraten och Värmlands Folkblad (Lundström, Rydén & Sandlund, 2001, sid 131-136).

4.1.4 1919-1939

1927 hade Arbeiderpartiet 38 tidningar knutna till sig igen, och trots depressionen på 1930-talet ökade Arbeiderpartiets press i upplaga från 120 000 1929 till 200 000 våren 1935 (Lyshagen, 2008, sid 20-21).

År 1919 utkom 235 tidningar med minst två nummer per vecka i Sverige, vilket är det högsta antalet någonsin. Sammantaget gick den svenska tidningsbranschen framåt under mellankrigstiden, men de socialdemokratiska tidningarna kom inte ikapp de borgerliga (Lundström, Rydén & Sandlund, 2001, sid 149).

4.1.5 1939-1945

Norge

Vid krigsutbrottet 1940 bestod norska A-pressen av 44 tidningar. Høyre-pressen bestod av 56 tidningar, den liberala Venstre-pressen bestod av 51, Bondepartiets press av 24 medan 82 tidningar var partipolitiskt obundna. Den tyska ockupationsmakten stoppade 41 av A-pressens tidningar, och de tre kvarvarande tidningarna blev i praktiken nationalsocialistiska. Høyre-pressen och Bondepartiet kunde driva vidare 38 respektive 15 tidningar och 35 av de partipolitiskt obundna tidningarna kunde fortsätta (Lyshagen, 2008, sid 24).

Över 100 personer som tidigare arbetat inom A-pressen blev någon gång under ockupationen arresterade av tyskarna, varav 24 var redaktörer. Fem medarbetare dog i Tyskland under krigstiden, och en redaktör blev skjuten i Norge (Lyshagen, 2008, sid 25).

Tidningsläsningen i Norge sjönk generellt sett inte nämnvärt under den tyska ockupationen. 1940, strax före krigsutbrottet utkom 260 dagstidningar med en samlad upplaga på 1 020 000 exemplar. Tre år in i ockupationen, 1943, var den norska totalupplagan 1 016 358, men antalet tidningar hade sjunkit till 118 (Lyshagen, 2008, sid 26).

Sverige

I Sverige blev tidningarnas ekonomiska situation hårt ansatt under krigsåren, bland annat genom stigande priser på papper, brist på lim och reservdelar i tryckerier, personal som blev inkallad i krigsmakten, dalande annonsering med mera. Därmed hade även tidningarna ett tämligen begränsat utrymme att konkurrera med varandra, varpå kriget fick en konserverande effekt för tidningsmarknaden (Lundström, Rydén & Sandlund, 2001, sid 291-292).

Vid årsskiftet 1936-1937 fanns 253 dagstidningar. Nio år senare, i årsskiftet 1945-1946 fanns 236 av dem kvar. Tidningar som grundades under perioden 1937-1945 var överrepresenterade i nettominskningen av 34 tidningar, med 14 nedlagda tidningar (Ibid). Eftersom krigsåren hade en konserverande effekt på svensk tidningsmarknad så hade den det därmed även på den socialdemokratiska pressen i förhållande till den övriga tidningsmarknaden.

4.2 Hypoteser kring den socialdemokratiska pressens tillbakagång

4.2.1 Minskat behov efter socialdemokratins framgångar

Efter den allmänna rösträttens genomförande och socialdemokratins intåg i parlamenten kan betydelsen av den socialdemokratiska pressen som förmedlare av en politisk åskådning ha minskat. Eftersom att samhället i många bemärkelser anammade en socialdemokratisk politik kan knappast socialdemokratin ha betraktats som radikal i förhållande till den rådande samhällsordningen på mitten av 1900-talet. Detta tar Engblom (1996) upp som en möjlig bidragande orsak till varför den socialdemokratiska pressens funktion förändrades från en politisk idé- och informationsförmedling till en förmedling av allmänna nyheter och förströelse. På detta område hade den borgerliga pressen ett betydande försprång genom att borgerlighetens politiska genombrott skett långt tidigare.

4.2.2 Målkonflikter

Engblom (1996) menar vidare att den borgerliga pressen inte i lika hög utsträckning behövde brottas med de målkonflikter som kan uppstå inom den organisationsägda

pressen, det vill säga att ägarna ville utöva inflytande över tidningarnas innehåll. Därmed kunde de koncentrera sig på att skapa en så attraktiv tidningsprodukt som möjligt.

4.3 Upplagespiral och täckningstal

Ekonom-historikern Lars Furhoff myntade begreppet upplagespiralen i mitten av 1960-talet. Det är en modell för att beskriva varför vissa tidningar går vinnande ur en konkurrenssituation. Om en av två konkurrerande tidningar har fler läsare än den andra kommer den locka till sig fler annonsörer, vilket möjliggör en bättre ekonomisk situation och ett större ekonomiskt svängrum till att investera i tidningen, vilket i sin tur kommer locka fler läsare och så vidare (Hadenius & Weibull, 2005, sid 98).

Teorin om upplagespiralen är emellertid inte helt oifrågasatt. Høst (1996) pekar på flera områden som upplagespiralen inte tar hänsyn till. Ett av dem är yttre tillskott av resurser som inte kommer från annonsintäkter, som t.ex. presstöd eller kapitaltillförsel från partier och organisationer. En annan frånvarande aspekt är att tidningar kan låna pengar till nya investeringar eller för att täcka upp för ett driftsmässigt underskott. Dessutom behöver inte nödvändigtvis ökade intäkter för tidningarna betyda ett bättre eller mer publikanpassat innehåll.

I början av 1970-talet genomförde företagsekonomen Karl Erik Gustafson tidningsekonomiska analyser och fann att det inte var upplagestorleken utan täckningstalet som var det avgörande måttet för en tidnings framgång. En tidnings täckningstal är tidningens upplaga dividerat med antalet hushåll på orten. En hög täckning på ett område bör därmed betyda att tidningen är mer relevant för annonsörer inom området (Hadenius & Weibull, 2005, sid 99).

4.4 Papperskarusellen

Med bakgrund av de norska reglerna för presstöd, som utgår från tidningarnas årsvikt på totalupplagan myntade Andenæs (1978) begreppet papperkarusellen. Modellen bygger på att tidningar som ligger under eller en bit över gränsen 50 ton papper per år åtnjuter ekonomiska fördelar av att öka sitt sidantal.

5. Syfte och frågeställning

Syftet med studien är att få svar på forskningsfrågan *varför* den norska socialdemokratiska pressen har en så framskjuten position, till skillnad från den svenska, trots att ländernas förutsättningar i övrigt är relativt likartade. Genom att ta reda på vilka faktorer som skiljer den norska socialdemokratiska dagspressen från den svenska kan vi förhoppningsvis dra slutsatser om vilka beslut eller förutsättningar som förorsakade den svenska socialdemokratiska dagspressen tillbakagång.

5.1 Möjliga relevanta variabler bakom varför den socialdemokratiska pressen i ett land är stark eller svag

För att besvara varför den norska socialdemokratiska pressen klarat sig bättre än den svenska har jag valt att studera ett antal variabler närmare. Valet av variabler har inte genomförts i enlighet med stringenta kriterier, utan snarare genom en intuitiv tolkning av teorin som ligger till grund för arbetet. Det är tänkbart att studien missar potentiellt viktiga variabler i detta avseende. Variablerna som kommer studeras följer nedan:

- Väljarstöd, medlemsantal i Arbeiderpartiet/Socialdemokratena eller och svenska/norska LO.

Variablerna är intressanta eftersom de berättar något om den potentiella målgruppen för den socialdemokratiska dagspressen. Det vore exempelvis inte orimligt om den socialdemokratiska dagspressens förmodligen obetydliga storlek i USA hängde ihop med att stödet för socialdemokratin är lågt i USA.

- Antal förstatidningar vid periodens början och konkurrenssituationen för andratidningar.

Om den socialdemokratiska dagspressen hade en framskjuten position vid periodens början skulle det kunna vara fallet även vid periodens slut. Och om tidningsmarknaden är dynamisk i ett land men statisk i ett annat kan det också ge utslag på motsvarande sätt.

- Organisationernas centralisering eller decentralisering och eventuella målkonflikter.

Beroende på marknadernas förutsättningar skulle graden av centralisering av tidningsskötseln kunna vara relevant, vilket i synnerhet blir utslagsgivande om en centraliserad organisation sköts dåligt på central nivå. Om någon komponent i en decentraliserad organisation fungerar dåligt påverkar detta inte nödvändigtvis den övriga organisationen på samma sätt som i en centraliserad organisation

- Presstöd och stöd från partierna och fackföreningsrörelsen.

Tidningarnas ekonomiska situation är i allra högsta grad avgörande för deras överlevnad på längre sikt. Om den socialdemokratiska dagspressens ekonomiska förutsättningar, i form av yttre faktorer som statligt presstöd eller stöd från partierna och fackföreningsrörelsen, skiljer sig åt skulle detta kunna ge utslag på de respektive ländernas marknader.

- I vilken utsträckning tidningarna försöker nå icke-socialdemokrater och i vilken utsträckning tidningarna är betraktade som en kommersiell respektive politisk produkt.

Detta skulle kunna vara utslagsgivande om den socialdemokratiska pressen i något av länderna kunde nå en bredare målgrupp än i det andra landet.

6. Metod

Den komparativa studien är en metod som inte sällan tillämpas inom statsvetenskapen för att studera politiska likheter och skillnader mellan olika system (Denk, 2002). Tonvikten ligger vid själva jämförelsen länderna emellan.

Denk (2002) beskriver vidare att komparativa studier kan ha tre syften, nämligen beskrivande studier, förklarande studier och prediktionsstudier. Beskrivande studier har som syfte att konstatera skillnader mellan länder. Förklarande studier har ett något mer avancerat syfte, nämligen att förklara de bakomliggande orsakerna till att vissa skillnader uppstått. Prediktionsstudier syftar till att skapa förutsägelser om framtida situationer. Mina ambitioner är att *förklara* de bakomliggande orsakerna till varför den norska socialdemokratiska pressen har en mer framskjuten position än den svenska.

Denk (2002) rekommenderar en modell för undersökningsdesign för komparativa studier som utgår från de fem frågorna a) vilka egenskaper ska undersökas? b) vilka objekt ska undersökas? c) vilka fall ska undersökas? d) vilka tidsperioder ska undersökas samt e) hur ska underlaget samlas in?

a) Vilka egenskaper ska undersökas?

Studien ämnar ge svar på varför den norska socialdemokratiska pressen lyckats bättre än den svenska genom att närmare studera egenskaperna som angivits i kapitel 5.

b) Vilka objekt ska undersökas?

För att operationalisera de givna variablerna kommer studien behandla upplageutveckling, andel förstaidningar vid periodens början, stödet för de respektive partierna och fackföreningsrörelserna, följderna av andra världskriget, konkurrensvillkoren för andratidningar, press- och partistöd, benägenheten att nå läsare utanför den egna politiska kretsen, redaktionella, ekonomiska och politiska överväganden och A-pressen som koncern.

c) Vilka fall ska undersökas?

Jag har valt att avgränsa mig till att studera Sverige och Norge. Bakgrunden är att Norge är något av vad Denk (2014) kallar för ett *kritiskt fall* i jämförelse med Sverige i bemärkelsen att de socialdemokratiska partierna i respektive länder båda är stora, att båda länderna i hög grad är tidningsläsande med mera, men att den norska socialdemokratiska pressen klarat sig bättre än den svenska.

Det hade självklart varit intressant att utöka studien till att omfatta fler länder än bara Norge och Sverige, men med hänsyn till praktiska omständigheter som t.ex. tidsbegränsningen har detta inte studerats.

d) Vilka tidsperioder ska undersökas?

Jag väljer att avgränsa mig till efterkrigstiden, eftersom perioden för ockupationen i Norge, 1940-1945, innebär ett kraftigt uppbrott i den norska presshistorien.

e) Hur ska underlaget samlas in?

Genom offentlig statistik och tidigare forskning om respektive lands socialdemokratiska press.

Syftet med denna komparativa studie är att förklara skillnaden i ställningen för den socialdemokratiska pressen i de två länderna genom att analysera skillnaderna i förutsättningar för den socialdemokratiska pressen. Till stöd för denna process tillämpar jag Most Similar Systems Design (MSSD) som går ut på att identifiera de förutsättningar som är olika och som kan förklara en skillnad mellan länderna. Ett schema för detta redovisas i kapitel 9.

6.1 Varför komparativ metod?

Om Norge och Sveriges socialdemokratiska dagspress hade sett fundamentalt olika ut, t.ex. om Sverige inte hade haft en enda socialdemokratisk tidning någonsin, hade de två länderna inte varit intressanta att jämföra. Det hade inte heller varit intressant att jämföra Norges och Sveriges socialdemokratiska dagspress om de två länderna uppvisat en identisk utveckling över tid. Men nu har länderna under en mycket lång tid uppvisat snarlika mönster beträffande den socialdemokratiska dagspressen, för att under efterkrigstiden kraftigt avvika.

En annan aktuell fråga skulle kunna vara varför jag valt att genomföra en komparativ studie och inte en annan form. Ett av skälen är, som jag hänvisat till i avsnittet Tidigare forskning, att det komparativa perspektivet hittills saknats. Det hade inte varit alldeles för långsökt att genomföra en innehållsanalys för att dra eventuella slutsatser kring om innehållet skiljer sig åt i den norska och svenska socialdemokratiska pressen. Men det hade fordrats en mycket omfattande arbetsinsats för att kunna dra generaliserande slutsatser från en sådan studie. Det hade även kunnat vara relevant att genomföra en intervjustudie baserad på schematiska intervjuer med framstående personer inom den norska och svenska socialdemokratiska pressen. Nackdelen med ett sådant förfarande är att urvalet kraftigt begränsas av vilka som är i livet, samt att den interna validiteten hade gått att ifrågasätta eftersom att intervjuer i dag inte nödvändigtvis ger en rättvisande bild av verkligheten under den aktuella tidsperioden.

En komparativ studie ger däremot potentiellt ett mycket brett grepp på situationen, och kan mycket väl ha en hög extern validitet genom att vara generaliserbar.

6.2 Eventuella skevheter

6.2.1 The travelling problem

Sartori (1970) beskriver hur det politiska vokabuläret i västvärlden har en lång tradition och är väl rotat i en västlig kontext, men att olika begrepp tidigare inte nödvändigtvis gick att tillämpa rakt av på andra länders politiska system. Överfört till denna uppsats skulle exempelvis vissa indikatorer som uttrycker vissa egenskaper i Sverige inte nödvändigtvis kunna jämföras med motsvarande indikatorer i Norge, om dessa indikatorer uttrycker andra egenskaper i en norsk kontext.

Denna kulturella skevhet bedömer jag dock som ringa mellan Norge och Sverige, med bakgrund av ländernas geografiska närhet, gemensamma historia och snarlika språk. Dock kan de nära sambanden mellan länderna i vissa avseenden vara förrädiska, exempelvis i och med att begreppet A-pressen delvis har olika innebörder i de olika länderna.

6.2.2 Värdeskevheter

Den kanske viktigaste tänkbara källan till skevhet i arbetet och den viktigaste tänkbara källan att vara observant på är enligt min bedömning värdeskevheter. Värdeskevheter är forskningens benägenhet att präglas av forskarens normer och värden (Denk, 2002, sid

93-94). Till saken hör att jag själv tidigare arbetat på den socialdemokratiska veckotidningen Ny tid och att jag är socialdemokrat. Det är även relevant att jag bor i ett av länderna som studeras. Jag har beaktat den potentiella värdeskevheten i alla uppsatsens element som lämnar utrymme för tolkning.

6.2.3 Perspektivskvhet

Eftersom att jag valt att avgränsa mig till ett visst antal variabler är det inte orimligt att jag missat att undersöka andra relevanta variabler som kan utgöra en betydelsefull komponent för att förstå skillnaden mellan länderna. Av praktiska skäl har jag fått avgränsa mig till en viss, bestämd uppsättning variabler, vilka jag motiverat tidigare. Jag har försökt välja dem efter vad jag, med avstamp i teorin, bedömt varit relevant.

7. Material

Materialet som ligger till grund för uppsatsen bygger på sekundärdata från statens offentliga utredningar i Norge och Sverige och en stor del tidigare forskning. Bakgrunden till valet av material är att de aspekter som behandlas i arbetet i stor utsträckning redan är noggrant beforskade i respektive land och att detta sättet att välja material därmed möjliggör studier av fler aspekter med begränsad tid och med begränsade resurser.

Jag har i föregående kapitel motiverat varför jag valt att basera uppsatsen på komparativ metod. Det är med motsvarande motivering, det vill säga med bakgrund av den komparativa metoden och det breda greppet, som jag framför allt valt att använda sekundärdata i arbetet.

I två fall har jag hänvisat till material om A-pressen, publicerat av organisationer knutna till den svenska och norska A-pressen, men har i de fallen eftersträvat att lyfta ut fakta som ska gå att verifiera eller falsifiera. De aktuella källorna är Lyshagen (2008) och alla kapitel ur antologin Arbetarpressen 100 år.

Vidare är två uppsättningsdata, om Socialdemokraternas medlemsantal och om norska LO:s medlemsantal hämtade från Wikipedia, vilket beror på att jag inte haft tid eller möjlighet att begära fram förstahandskällor på detta underlag. Wikipedias tillförlitlighet som källa är inte nödvändigtvis låg, men den går att diskutera. För tydlighetens skull är dessa källor redovisade separat.

8. Resultat

8.1 Upplageutveckling

8.1.1 Norge

Den norska socialdemokratiska pressens upplageutveckling har varit relativt stabil i Norge under perioden.

Tabell 8.1 Upplageutveckling efter politisk tendens, Norge 1950-1977

Politisk tendens	1950	1960	1965	1973	1976	1977
Konservativ	32,6	32,4	32,9	29,8	28,9	28,9
Liberal	22,3	23,2	23,6	23,6	23,2	4,8
Arbeiderpartiet	21,7	22,4	23,3	23,3	23,4	23,0
Senterpressen	5,5	5,5	5,0	4,8	4,7	4,7
Övrig	17,9	16,6	15,2	18,5	19,8	38,7

(NOU 1982:30, sid 161)

Tabell 8.2 A-pressens andel av totalupplagan, Norge 1947-1995

	1947	1952	1972	1987	1995
A-pressens procent av totalupplagan	19	19,1	20,4	17,8	17,3

(Høst, 1996, sid 44)

Tabell 8.3 Antal tidningar 1952-1969 efter politisk tendens

Antal tidningar	1952	1969
A	44	37
H	52	38
V	36	30
Sp	15	10
Borgerliga	4	6
Andra partier	5	3
Oavhängiga	71	67
Totalt	227	191

(Berge, Øy & Flo, 2010, sid 80)

8.1.2 Sverige

Den svenska socialdemokratiska pressens främsta ökning av totalupplagan var då Aftonbladet och Stockholms-Tidningen övergick till att bli socialdemokratiska. Utöver den drastiska höjningen i samband med Aftonbladet och Stockholms-Tidningens politiska byte har den socialdemokratiska pressen under perioden varit relativt stabil fram till mitten på 1960-talet, för att minska successivt till och med 1993.

Tabell 8.4 Andel av totalupplaga efter politisk tendens 1948-1963

Politisk tendens	1948	1949	1950	1955	1956	1957	1958	1959	1960	1961	1962	1963
Borgerlig	22,8	22,2	22,3	23	23,3	22,9	22,9	22,9	22,5	22,8	22,6	22,8
Liberal	49,2	49,4	48,8	50,4	50,8	43,8	44,9	45,2	45,9	45,9	45,9	45,3
Socialdemokratisk	16,6	17,4	17,6	16,4	16,2	23,6	22,9	22,7	22,5	22,5	23,3	23,5
Kommunistisk	1,7	1,6	1,8	1,2	0,9	0,8	0,8	0,7	0,7	0,7	0,6	0,6
Center	4,6	4,3	4,3	4,1	4,1	4	3,9	3,8	3,8	3,8	3,4	3,4
Övrig	5,1	5,1	5,2	4,9	4,7	4,9	4,6	4,7	4,6	4,3	4,2	4,4

Not: Aftonbladet och Stockholms-Tidningen räknas fr.o.m 1957 som socialdemokratiska snarare än liberala.

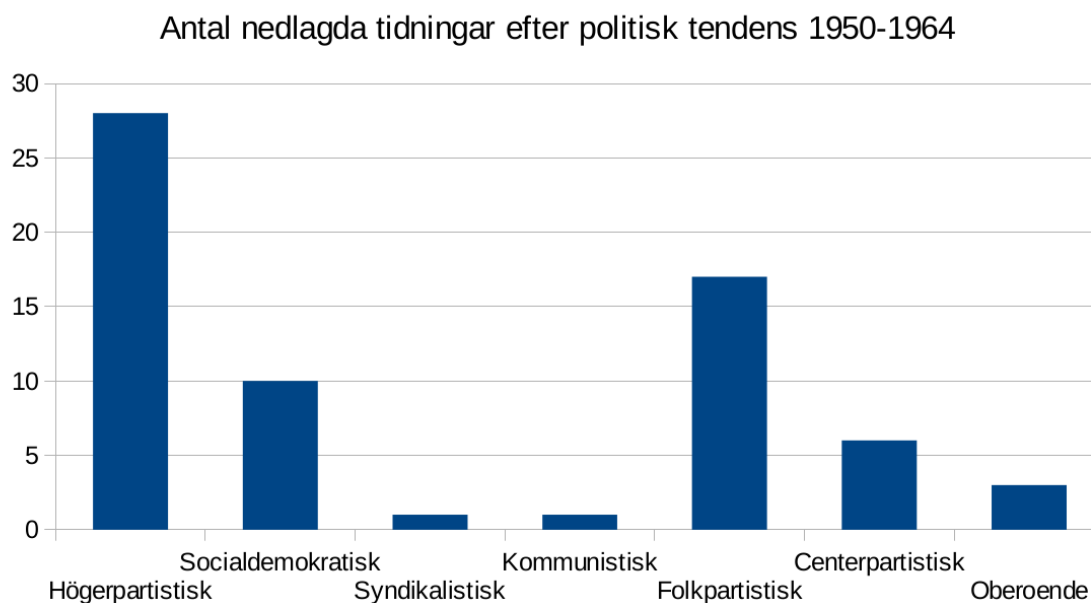
(SOU 1965:22)

Tabell 8.5 Andel av totalupplaga efter politisk tendens 1958-1993

Politisk tendens	1958	1963	1973	1983	1993
m, fp, c	71,7	71,5	65,7	64,9	65,3
s, v	23,7	24,2	20,5	20,1	18,4
övriga	4,6	4,3	13,8	15	16,3

(SOU 1994:94, sid 184).

Figur 8.1 Nedlagda tidningar 1950-1964 efter politisk tendens (66 stycken)

(SOU 1965:22, sid 169).

8.1.3 Jämförelse

Pressen som varit knuten till Arbeiderpartiet har varit något större i Norge än i Sverige under perioden. Den största skillnaden ser vi snarare i den borgerliga pressen och senterpressen, där andelen tidningar med en politisk tendens näraliggande m, fp och c i Sverige stått för ungefär två tredjedelar av totalupplagan under perioden. I Norge är styrkeförhållandena mellan pressen som är knuten till Arbeiderpartiet och den borgerliga pressen desto jämnare, medan den opolitiska pressen är betydligt större i Norge än i Sverige.

Utvecklingen för den svenska socialdemokratiska pressen kan synas stabil, men med beaktande att Aftonbladet besitter en betydande andel (se not i tabell 8.4) är den övriga socialdemokratiska pressen betydligt mindre än i Norge.

8.2 Förstatidningar vid periodens början

8.2.1 Norge

I Norge existerade sammanlagt 56 dagstidningar knutna till Arbeiderpartiet 1947. 24 av dem var störst på sin utgivningsort, medan 32 av dem var mindre än huvudtidningen på orten (Høst, 1996).

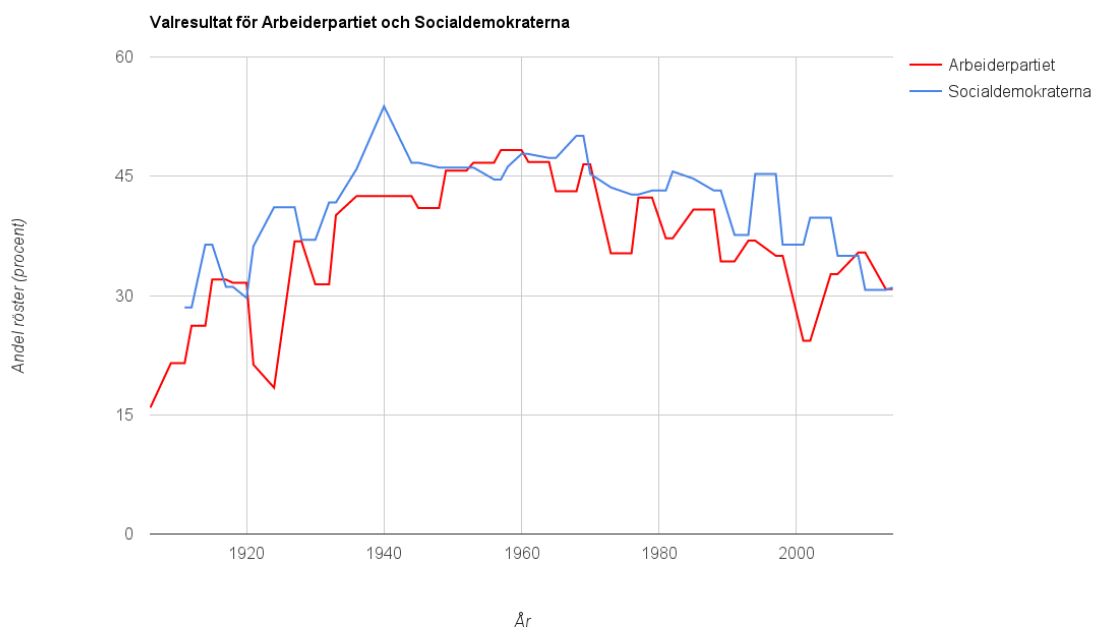
8.2.2 Sverige

I Sverige existerade bara två socialdemokratiska förstatidningar på orter med mer än en dagstidning i början av perioden (Jonsson, 1982, sid 230-310).

8.3 Stöd för Socialdemokraterna/Arbeiderpartiet/LO

Stödet för Socialdemokraterna/Arbeiderpartiet har varit högt i både Sverige och Norge under perioden, men marginellt högre i Sverige under perioden. Anslutningsgraden i respektive länders LO har också varit någorlunda snarlik i förhållande till befolkningmängden i de båda länderna från 1900-talets början till 1980-talet. Därefter har svenska LO noterat en negativ trend, medan medlemsutvecklingen i norska LO varit fortsatt positiv.

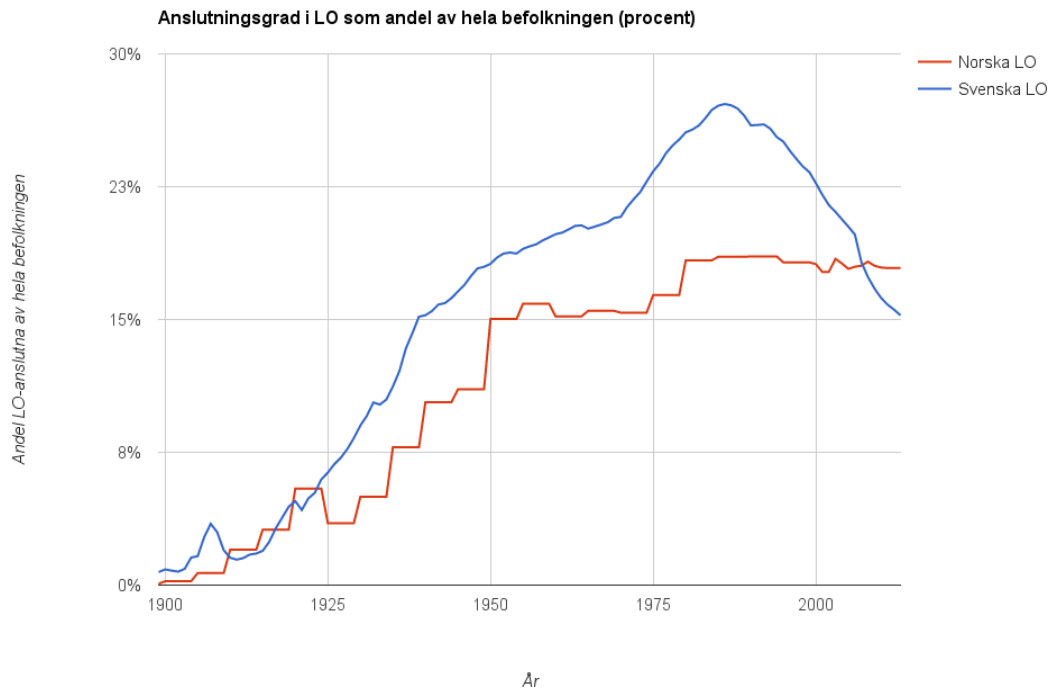
Figur 8.2 Valresultat för Arbeiderpartiet och Socialdemokraterna 1909-2014

(Statistisk sentralbyrå 2013), (Statistiska centralbyrån, 2014)

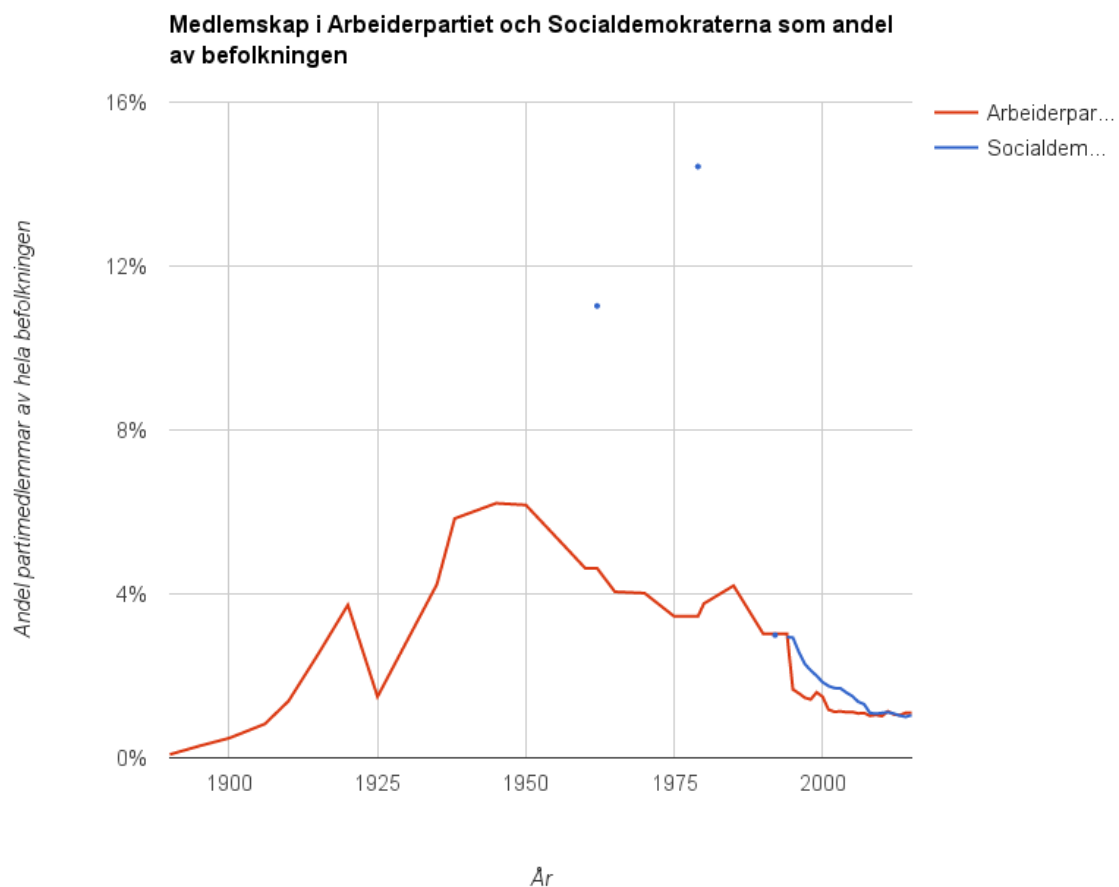

Figur 8.3 Andel anslutna till LO 1899-2013 som andel av befolkningen (procent)

(Statistiska centralbyrån, 2015), (Statistisk sentralbyrå, 2015), (Landsorganisationen, 2014), (Wikipedia, 2015)

Figur 8.4 Medlemsutveckling i Arbeiderpartiet/Socialdemokraterna 1887-2014 som andel av befolkningen (procent)

Not: Fram till slutet av 1980-talet tillämpade LO-förbunden kollektivanslutning till Socialdemokraterna.

(Arbeiderpartiet, 2015), (Wikipedia, 2015:b)

8.4 Följder av andra världskriget

8.4.1 Norge

Trots att den norska A-pressen i princip blev uttraderad under krigsåren reste den sig mycket snabbt. Redan under hösten hade A-pressen en samlad upplaga på 352 000 exemplar, mot 220 000 1940. Høst (1996) formulerar vad han kallar gjenreisningshypotesen (ung. "återresningshypotesen"). Den innehåller flera element,

bland annat att de stoppade arbeiderpartiankutna dagstidningarna kunde betraktas som betydligt mer pålitliga än den borgerliga pressen som under en tid hade varit nazistanknuten. En annan aspekt är att den politiska och organisatoriska organiseringen inom arbetarrörelsen efter kriget. Arbetarrörelsen och A-pressen hade varit mycket hårt ansatta under kriget, så de kunde mobilisera stöd både internt i rörelsen och bland myndigheter efter krigsslutet. Ett tredje element är pappersransoneringen. Papperet var strängt ransonerat fram till 1952, så de borgerliga tidningarna som var störst på orten kunde inte utnyttja sitt ekonomiska övertag till att trycka tjockare tidningar. En sista faktor som kan ha påverkat den snabba återhämtningen för norsk A-pressen är att pånyttfödelsen blev en naturlig anledning att modernisera tidningsproduktionen. Många centrala personer i A-pressen hade dessutom befunnit sig i London eller Stockholm under krigsåren och kunde komma hem med nya influenser (Høst, 1996, sid 36-37).

En annan konsekvens av kriget blev att de dagstidningar som fortsatte att ges ut under ockupationen blev tvungna att betala in sammanlagt 1,5 miljoner kronor av sina intäkter under kriget till statskassan, medan de tidningar som hade blivit indragna under ockupationen fick sammanlagt 6,6 miljoner kronor i ersättning från staten (Hjeltnes, 1990).

8.4.2 Sverige

För den socialdemokratiska presens vidkommande var åren 1942-1954 de bästa någonsin, upplagemässigt. 1942 var den sammanlagda upplagan cirka 400 000 exemplar, för att 1950 notera 610 000 exemplar och 1954 604 000 exemplar. Samtidigt rådde dessutom en pappersransonering, vilken kan ha fått till följd att förstатidningarnas expansion hindrades, vilket i så fall skulle kunnat gynna den socialdemokratiska pressen, som i stort ett inte hade någon marknadsledande ställning på någon utgivningsort (Andersson, 2007, sid 35).

8.5 Konkurrensvillkor för andratidningar

En tämligen påtaglig skillnad mellan Sveriges och Norges dagstidningsmarknad ser vi i tabell 8.6 och 8.7, nämligen att norska andratidningar i betydligt högre grad än svenska har kunnat gå från andratidningar till förstатidningar. Statistiken är förvisso inte helt jämförbar med avseende på tidsperioderna, men i tabell 8.8 kan vi se hur förstатidningarna på utgivningsorter successivt vunnit marknadsandelar från andratidningarna under perioden 1950-1970.

8.5.1 Norge

Tabell 8.6 Upplageutveckling på utgivningsorter som haft en A-presstidning i Norge 1947-1995 (antal tidningar)

	Borgerlig/opol. tidning störst 1995	(A)-tidning störst 1995	Ingen tidning på orten 1995	Summa
Borgerlig/opol. tidning störst 1947	25	7		32
(A)-tidning störst 1947	2	18	4	24
Ingen tidning på orten 1947	1	1		2
Summa	28	26	4	

Fotnot: i ett fall var två olika icke (A)-tidningar störst 1947 och 1995. På tre orter fanns mer än en (A)-tidning under perioden.

(Høst, 1996, sid 188-196)

8.5.2 Sverige

Tabell 8.7 Utvecklingen för täckningstalen 1968-1993 på konkurrensorter som haft en andratidning (antal tidningar)

	Borgerlig/opol. tidning störst 1993	(S)-tidning störst 1993	Ingen tidning på orten 1993	Summa
Icke (S)-tidning störst 1968	18	0		18
(S)-tidning störst 1968	0	1		1
Ingen tidning på orten 1968	0	0		0
Summa	18	1		

(SOU 1994:94)

Tabell 8.8 Första- och andratidningarnas sammanlagda marknadsandelar på konkurrensorterna i hushållstäckning (procent)

	1950	1960	1970
Förstatidningar	60,3	64	70,8
Andratidningar	33,1	31,5	25,6

(Andersson, 2007, sid 34)

8.6 Press- och partistöd

8.6.1 Norge

Høst (1996) menar att uppgifter om stödet från Arbeiderpartiet och LO inte finns tillgängliga i någon större omfattning, men att mycket tyder på att stödet varit omfattande.

Det norska presstödet infördes 1969, var obetingat av de tidningarnas politiska färg och gick direkt till tidningarna. Systemet byggde på papperssubventioner på 500 kronor per ton tidningspapper, men med en övre gräns på 400 ton om året. Tidningar som använde mindre än 25 ton papper per år fick 750 kronor per ton. Subventionerna utgick till alla tidningar med en upplaga mindre än 10 000 och alla andratidningar med en upplaga mellan 10 000 och 27 500 (Berge, Øy & Flo, 2010, sid 93).

Gränserna för papperssubventionerna har justerats sedan införandet och den tidigare övre gränsen för omfattande subventioner på 25 ton var exempelvis 50 ton 1978 (Andenæs, 1978, sid 84).

Tabel 8.9 Årgångsvikt och upplageutveckling för 23 andratidningar i Norge 1955-1975

Upplaga	Årgångsvikt	
	Stark ökning	Svag ökning
Uppgång	11	2
Nedgång	3	7

(Andenæs 1978, sid 86)

Andenæs (1978) har utvärderat det generella sambandet mellan årgångsvikt och upplaga, och funnit att årgångsvikten är tämligen betydelsefull för tidningarnas kommersiella gångbarhet. Av 23 undersökta andratidningar bryter sammanlagt fem mot det förväntade mönstret som borde uppträda enligt papperskarusellen. Bland de tre tidningar som noterat en nedgång i upplaga trots en stark ökning i årgångsvikt nämner han att de är att betrakta som lokala utgåvor av andra tidningar – och att deras nedgång i totalupplaga därmed kan bero på den variabeln. Han tar vidare upp att samtliga undersökta andratidningar som gått förbi sina konkurrenter under perioden, fem stycken, noterat en starkare volymutveckling än sina konkurrenter.

8.6.2 Sverige

Med bakgrund av det omfattande ekonomiska stödet, både centralt och lokalt, från arbetarrörelsen till den socialdemokratiska pressen, och med bakgrund av tidningsnedläggningar till följd av ekonomiska omständigheter blev tidningarnas ekonomiska situation en politisk fråga. På initiativ av LO tillsattes en statlig utredning som resulterade i ett ekonomiskt stöd för dagstidningar till de politiska partierna på upp till 25 miljoner kronor, fördelat efter andel mandat i riksdagen. Beslutet fattades i december 1965 (Lundström, Rydén & Sandlund, 2001, sid 171-173).

LO:s kostnader för tidningsutgivning hade budgeterats till 88 miljoner kronor för åren 1967-1971, men i och med de nya reglerna för partistöd stannade kostnaderna vid hälften (ibid).

Men presspolitiken hjälpte inte i tillräckligt stor utsträckning de tidningar som var i kris. 1971 förelåg den socialdemokratiska regeringen för riksdagen att andratidningar på utgivningsorter skulle få direkta anslag. Dessa skulle dessutom finansieras genom en annonskatt på sex procent som i praktiken medförde att starka tidningar skulle finansiera svagare tidningar (Hadenius & Weibull, 2005, sid 107).

Tabell 8.10 Ekonomiskt stöd från de politiska partierna

År:	Höger	Folkpartiet	Socialdemokratern a	Kommunisterna
1948	iu		573 100	214 124
1949	iu	271 000	1 156 000	175 304
1950	iu	379 000	2 114 500	270 832
1951	iu	654 000	3 312 699	245 413
1952	iu	561 000	4 905 777	203 488
1953	iu	948 000	3 414 228	392 912
1954	2 104 900	813 000	4 817 400	347 096
1955	2 256 600	743 000	6 542 584	415 866
1956	1 907 700	906 000	9 218 135	386 226
1957	1 451 500	767 000	7 499 621	444 094
1958	1 670 300	492 000	7 430 198	356 341
1959	371 800	709 000	5 469 612	293 735
1960	376 000	751 000	2 638 518	312 541
1961	460 000	653 000	3 006 491	200 463
1962	0	597 000	10 980 459	280 827
1963	0	504 000	8 292 297	532 624
1964	0	400 000	iu	iu
Summa:	10 598 800	10 148 000	81 371 619	5 071 886

(SOU 1965:22)

Tabell 8.11 Stöd från Socialdemokraterna respektive LO och produktionsbidrag (miljoner kronor)

	SAP	LO	Prod.bidrag
1971	8	8	16,6
1972	6,2	8	34,6
1973	5,7	8	35,7
1974	3,5	7	55,9
1975	3,5	8,2	56,7
1976	4	6,7	79,2
1977	5	10,7	90,9
1978	5	10	111,1
1979	5	11,2	121,6
1980	8,6	8,7	124,7
1981	5	18,1	143,7
1982	5,5	11,5	174,2

(Hippe, 1987, sid 25)

8.7 Benägenheten att attrahera läsare utanför den egna politiska kretsen

Om vi jämför tabellerna 8.13 och 8.14 ser vi hur den socialdemokratiska pressen i betydligt högre grad bara läses av en socialistisk läsekrets i Sverige jämfört med i Norge. Samtidigt motsägs detta resultat delvis av tabell 8.12 i Norge som antyder att norska, borgerliga läsare bara läser tidningar från sitt eget parti i betydligt högre utsträckning än norska socialistiska läsare, som i en tämligen låg utsträckning bara läser tidningar från det egna partiet. Dock är tabellerna svåra att jämföra eftersom tabell 8.12 utgår från läsaren och tabell 8.13 utgår från tidningarna. Dessutom skiljer det en längre tid mellan undersökningarna.

8.7.1 Norge

Tabell 8.12 Läsarkretsens politiska sammansättning i borgerliga och socialistiska tidningar 1957 (procent)

Partipreferens	Läser bara tidningar från eget parti	Läser tidningar från flera partier	Läser bara tidningar från andra partier	Antal tillfrågade
Borgerlig/annat	81	15	1,3	521
Socialistisk	28,5	39	28,5	637

Not: summan av procenttalen understiger 100 för att tidningslösa inte redovisas.

(Stokke, 1972, sid 21)

Tabell 8.13 Läsarkretsens politiska sammansättning i borgerliga och socialistiska tidningar 1976 (procent)

Politisk tendens	Borgerlig			Socialistisk			Väljarstöd
	Monopol	nr.1	nr.2	Monopo l	nr.1	nr.2	
Marknads- position							
Läsekrets							
Borgerlig	56	59	61	37	36	26	56
Socialistisk	44	41	39	63	64	74	44
SUM	100	100	100	100	100	100	100
N=	13	15	4	8	10	15	

(Andenæs, 1978, sid 125)

8.7.2 Sverige

Tabell 8.14 Tidningsläsning och partisympati i Sverige 1964

Läsekrets	Tidningsval						
	Endast H-press	Endast C-press	Endast Fp-press	Endast S-press	Endast Borgerlig press	H- och Fp-press	S- och borgerlig press
Borgerlig	53	54	46	6	51	62	24
Socialistisk	30	26	37	85	33	22	63
Ej röstat/vill ej uppge	17	20	17	9	16	16	13
Summa	100	100	100	100	100	100	100

(SOU 1965:22, sid 38)

8.8 Redaktionella, ekonomiska och politiska överväganden

8.8.1 Norge

Ett tydligt uppbrott mellan Arbeiderpartiet och den norska socialdemokratiska pressen går att se i samband med den norska EU-omröstningen 1972. Både Arbeiderpartiet och LO ställde sig bakom ett norskt ja till EU, men flera journalister som förespråkade ett nej blev tvingade att säga upp sig eller bli uppsagda. Inför stortingsvalet 1973 hade statsminister Bratteli ställt ett ultimatum om att gå han skulle avgå om norska folket röstade nej till EU. Efter att 70 cirka 70 procent av väljarna röstat nej till EU drev Charlie Jansson, redaktör vid den socialdemokratiska tidningen Demokraten i Fredrikstad linjen att Bratteli skulle stå sitt kast och avgå. Det fick till följd att partiledningen försökte avsätta honom genom ett extrainsatt årsmöte för tidningen (Ottosen, 2014).

I samband med det norska valet 1977 samkörde den norska A-pressen och Arbeiderpartiet kampanjen "Du skal vite hva du velger", och budskapet trycktes upp på foldrar som skickades ut till 1,7 miljoner norska hushåll med ett erbjudande om att teckna en två månader lång prenumeration till halva priset inför valet, vilket 38 500 hushåll även gjorde. Resultatet var gott för Arbeiderpartiet, så kampanjen upprepades inför valen 1979,

1981 och 1983. Under denna tiden tog även A-pressen hand om delar av den tekniska och kreativa framställningen av Arbeiderpartiets annonsmaterial (Lyshagen, 2008, sid 92-93).

1981 tillsatte styrelsen i A-pressen den s.k. Langtidsplanleggingskomiteen som hade som syfte att förbättra ekonomin bland de A-pressanknutna tidningarna. Kommitén slog för första gången fast att A-pressens politiska syfte skulle underordnas ekonomin i tidningarna och att målet var att inom fem år inte ha några tidningar som gick med underskott i pressgruppen (Lyshagen, 2008, sid 108-113).

“Fra å være et rent politisk prosjekt i den radikale arbeiderbevegelsens ungdom er Amedia AS blitt forvandlet til et helkommersielt selskap med rent symbolske formuleringer i formålsparagrafen som knytter an til den politiske fortiden. Fra å være et politisk redskap for Arbeiderpartiet har den største eieren LO gjennom vedtaket på LO-kongressen i 1989 omdannet A-pressen til et konsern som drives på en måte som ikke skiller det fra andre kommersielle foretak der jakten på maksimal fortjeneste er det primære formålet.”

(Ottosen, 2014, sid 67)

8.8.2 Sverige

Hippe (1987) har intervjuat Staffan Kellerborg, chef för LO:s massmediaavdelning, Enn Koch, då vice partisekreterare i Socialdemokraterna och ledamot i A-pressens styrelse, Carl-Olof Ryder, facklig företrädare på Aftonbladet, Jan Axelsson, chef för A-pressens Stockholmsavdelning och tidigare presschef på LO, Rolf Alsing, redaktör på Aftonbladet och Lars Enquist, redaktör på Arbetet.

“Respondentene er enig i at framgang og tilbakegang først og fremst kan knyttes til produktenes kvalitet. Denne er igjen blitt påvirket av manglende annonsetilgang (og redusert servicetilbud i tillegg til dårligere økonomi). Enn Koch mener manglende profesjonalisme blant annet gjennom tilsettelse av redaktører som takk for lang og tro tjeneste, fagbevegelsens styrke generelt tror man ikke har påvirket opplaget. – A-pressen er klart “inomspridd”, sier Rolf Alsing. -Den leses i hovedsak av arbeidere samt noen små grupper med radikale akademikere... Er blitt utviklet til breie nyhetsaviser. Den har ført til et breiere lesergrunnlag. Men fortsatt et klart

flertall av sosialdemokratiske lesere. Unntaket er Piteå-tidningen, som dominerer i sin region.

– Aftonbladet er ei nyhetsavis med betydelig breiere kjøpergruppe. Øker i alle grupper. En komplementavis for alle. Et forbehold: LO-medlemmer velger heller Aftonbladet enn Expressen.

– Toner nå bevisst ned lokalstoffet. Jeg tror Aftonbladet klarte å profitere på TVs framvext (Rolf Alsing). Det er videre enighet blant respondentene om at radikaliseringsen på 60- og 70-tallet styrket Aftonbladet.”

(Hippe 1987, sid 24).

“Det er hundre prosent enighet blant de svenske respondentene om at Aftonbladet og A-pressen generelt er blitt mer uavhengige. Den fullkomne enigheten gjelder også at Aftonbladets troverdighet er blitt kraftigt styrket gjennom avisas avsløring av justisminister Rainer for skattesnusk.

I synet på utviklingen mot mer uavhengighet er det visse nyanser i enigheten om større grad av uavhengighet. Kellerborg i LO sier Aftonbladet ikke lenger har problemer med at det blir oppfattet som “husbondens røst”, det samme sier Aftonbladets redaktør Rolf Alsing, som mener den ikke blir oppfattet som en “megafonavis” lenger. Lars Enquist, Arbetets redaktør, mener også at A-pressen er blitt mer uavhengig, men opplever at avisene enda lider under sitt opphav som propagandaaviser. Han mener det ligger en evig konflikt mellom avisene og eierne LO/SAP.

– De tvinges til å si at de aksepterer utviklingen, men følger ikke opp i praksis, sier han, og snakker om att han får færre irriterte telefoner i dag. Enn Koch i SAP og Kellerborg bedyrer at en ikke blander seg inn i den daglige drift. En ansetter bare redaktør.

Det er full enighet om at man er blitt flinkere til å skrive om konflikter mellom LO og SAP, eller innen hver av organisasjonenen. Enquist er imidlertid også her kalrere i talen:

– Når det gjelder konflikter mellom LO og SAP, gjelder prinsippet om at vi tar alle konflikter vi kan få.

Den hundreprosentlige enigheten srekker seg videre til synet på den negative annonseutviklingen for A-pressen generelt (Aftonbladet/Arbetet har gjort det brukbart på helt kort sikt), til at avisene er blitt mer popularisert og at TV/nærradioer ikke utgjør noen trusel mot avisene. Det er videre enighet om at profesjonelle kriterier er nesten eneherkende ved ansettelse av journalister (redaksjonsklubben på Aftonbladet mener også de påvirker redaktøreansettelsene mer enn tidligere).

Det er en viss uenighet om hva de betyr å ha partiet i posisjon. - Enquist mener det har liten betydning (Arbetet gikk fram til tross for at sosialdemokratene tapte valget for første gang på 66 år i denne regionen). Kellerborg mener regjeringsposisjonen svekker avisene, og får følge av flere.”

(Hippe 1987, sid 38).

“LO:s og SAP:s representanter ønsker ikke å bestemme avisenes stoffområder, understreker de. LO ønsker at deres stoff omtales, mens SAP som parti ikke har noe syn. Ellers er det enighet om at Aftonbladet antakelig ligger på den stoffmiks den skal ha, mens A-pressen nok bør populariseres enda mer - mer service-stoff, mer barne- og ungdomsorientert.

Et er enighet om at eierne ikke har analysert mediautviklingen grundig eller lagt opp noen strategi for å møte denne. Noen påpeker imidlertid at det har vært en viss framgang de seiner åra. Det er nær enighet om at Aftonbladet kan ta hurtige og dyptgripende beslutninger, mens det mosatte antakelig er tillfelle for særlig de minste A-presseavisene. Her er det først og fremst økonomiske forhold som trekkes fram som forkloring på dette.

Når det gjelder spørsmålene om uavhengighet og troverdighet, er det en viss uenighet å spore i respondentenes svar. Kellerborg mener troverdigheten er sttor både for Aftonbladet og A-pressen, det samme sier Axelsson. Alsing hevder at Aftonbladet ikke kan bli mer uavhengig. På den andre sida sier Enquist et klart ja til mer uavhengighet fra parti og fagbevegelse.”

(Hippe 1987, sid 49-50).

8.9 A-pressen som koncern

8.9.1 Norge

A-pressen betyder i en norsk kontext inte entydigt de tidningar som är knutna till Arbeiderpartiet, utan var länge en sammanslutning av tidningar knutna till Arbeiderpartiet som samordnade bland annat annonsförsäljning och produktion av innehåll. Senare blev A-pressen en koncern, som i dag heter Amedia.

Den norska föregångaren till A-pressen, Norsk Arbeiderpresse bildades som aktiebolag 1948. Insatskapitalet var 2 miljoner norska kronor, varav LO och Arbeiderpartiet stod för 950 000 var och lokaltidningarna stod för 100 000. Bakgrunden till att LO och Arbeiderpartiet investerade i företaget var dock inte nödvändigtvis att kontrollera tidningarna eller tidningarnas innehåll, utan den uttalade utgångspunkten var att skapa ekonomiska förutsättningar för att återupprätta den norska socialdemokratiska pressen, vilket framgår från ett beslutsförslag från ett representantskapsmöte med LO 1947:

“1. Arbeidernes Faglige Landsorganisasjon går sammen med Det norske Arbeiderparti aktivt inn for å skape et sikkert økonomisk grunnlag for gjenreisningen av arbeiderpressen og trygge dens videre utvikling.”

En av ledamöterna i den första styrelsen för företaget var Tryggve Bratteli, som skulle komma att bli statsminister 1971-1972 och 1973-1976 (Lyshagen, 2008).

Under slutet av 1980-talet präglades den norska annonsmarknaden av en drastiskt minskning till omfattning, vilket fick ekonomiska konsekvenser för tidningarna i gruppen. 1988 klarade 14 av 44 tidningar i A-pressen att redovisa ett överskott i verksamheten och i slutet av året uppgick det sammanlagda underskottet bland tidningarna till 76 miljoner kronor. Vid tidpunkten framstod den svenska A-Pressens ombildning till koncern som en succé, något att ta efter i Norge. Den norska A-pressen var vid tidpunkten löst sammansatt och den dåvarande ordföranden Alf Hildrum menade att fördelarna med den decentraliserade ägarstrukturen – att tidningarna hade stora friheter lokalt medförde nackdelen att det var svårt att styra tidningsgruppen mot gemensamma, överordnade mål (Lyshagen, 2008).

Den huvudsakliga nyttan med koncernen A-pressen var fram till 1990-talet en samordning av annonser genom Arbeiderpressens Annonsekontor och innehåll genom Arbeidernes Pressekontor. (Østbye & Kvalheim, 2009). 1989-1990 ombildades A-pressen till aktiefbolag. Tre tidningar valde att stå utanför koncernen. Ombildningen medförde också ett kapitaltillskott från LO på 160 miljoner kronor. 1991 beviljades ett ytterligare tillskott från LO på 158 miljoner kronor. Under perioden 1988-1992 genomfördes kostnadsreduktioner på sammanlagt 183 miljoner kronor inom koncernen. 1991 avskaffades skrivelsen i A-pressens stadgar om att de skulle vara "talerør for Det norske Arbeiderparti" och ersattes med att tidningarna skulle ha "et sosialdemokratisk grunnsyn". 1993-1994 öppnade koncernen upp för ägarskap utanför arbetarrörelsen och vid årsskiftet 1997-1998 ägde norska LO 25 procent av aktierna i A-pressen.

Den norska Aviskatalogen antecknade de norska tidningarnas partibeteckning fram till 1993. 1995 utgav A-pressen 37 tidningar, varav 29 hade partibeteckningen A i Aviskatalogen 1993 (Lyshagen, 2008).

Høst (1996) lyfter hur den norska A-pressen som koncern alltid varit tämligen decentraliserad till sin struktur i bemärkelsen att A-pressen som koncern haft en tämligen begränsad makt över den lokala tidningsdriften.

8.9.2 Sverige

1980-talet blev ett turbulent årtionde för A-Pressen AB. Redan verksamhetsåret 1980 redovisade koncernen en förlust på cirka 25 miljoner kronor, framför allt genom tidningarna Smålands Folkblad, Västgöta-Demokraten, Folkbladet Östgöten, Nya Norrland/Dagbladet, Kronobergaren, Östra Småland, Söderhamns-Kuriren och Örebro-Kuriren. Under sommaren 1980 skrev Björn Andersson, LO:s handläggare av tidningsfrågor, till LO-ledningen att "koncernledningen har flera brister" och att det "förekommer ingen samordnad planering av verksamheten i moderbolaget mellan de olika avdelningarna". Arbetets VD Lars Ewers blev tillfrågad att kommentera kritiken och svarade med "För det första finns det idag få inom koncernen som har tidningserfarenhet. Verksamheten i Stockholm är artificiell. För det andra har koncernledningen för svag ställning" (Andersson, 2007, sid 128).

Trots de svåra åren i början av 1980-talet valde LO:s ledning att låta satsa på nyetableringen av Stockholms-Tidningen, en socialdemokratisk morgontidning i Stockholmsområdet. Därmed exponerades den redan förlusttyngda verksamheten för

ytterligare risk, och redan i bokslutet för 1981 behövde A-Pressen gå in med 12,5 miljoner kronor i förlusttäckning för fem månaders utgivning. Driften av Stockholms-Tidningen blev på bara några år ohållbar, och tidningen försattes i konkurs i augusti 1984 efter att pengarna i A-Pressen tagit slut och LO sagt nej till ytterligare ekonomiskt stöd.

1982 utsågs journalisten, utredaren och politikern Allan Larsson till VD för A-Pressen, men redan i början av 1983 fick han avgå sedan han utsets till generaldirektör för Arbetsmarknadsstyrelsen av Olof Palme. Därmed trädde Metallindustriarbetareförbundets kassör Per Johansson in som VD. Han hade varit ledamot och senare ordförande i A-Pressens styrelse sedan 1972 och kom närmast från från VD-posten i den nedlagda Stockholms-Tidningen.

I slutet av 1984 tillsattes Bo Präntare som VD för A-pressen. Han kom närmast från presstödsnämnden och hade en längre erfarenhet av tidningsbranschen. Men efter en kamp med ägarna om hur A-pressens tidningar skulle saneras ekonomiskt menade Bo Präntare att ägarna bestämt villkoren för koncernens arbete, vilket ledde till att han slutade som VD några månader senare.

Med början i januari 1986 bedrevs A-Pressen genom två kommanditbolag, detta av skattetekniska skäl. Ralf Hultberg, som bland annat hade en examen i företagsledning från Harvard Business School i bagaget och en bakgrund som VD för Riksbyggen, tog över som ordförande för A-Pressen AB, och efter en sluten process tillsattes hans tidigare informationschef från Riksbyggen, Torbjörn Båth, som ny VD för A-pressen. Varken Hultberg eller Båth hade någon erfarenhet från tidningsbranschen.

Under Båths ledning skulle bland annat Kronobergaren läggas ned, strax efter ett påkostat nylanseringsjippo för tidningen, och i strid med Medbestämmandelagen. Med bakgrund av den komplicerade bolagsstrukturen skulle dessutom resultatet för A-Pressen AB 1986 redovisas som en vinst på 20 miljoner, samtidigt som resultatet i kommanditbolaget visade på en förlust på 63 miljoner. Vid den socialdemokratiska partikongressen 1987 gav därmed partistyrelsen kongressombuden en bild av att A-Pressen var en framgångsrik koncern, trots att verksamheten fortsatt blödde pengar.

Under perioden fram till A-Pressens konkurs 1992 genomfördes flera företagsköp, inte minst av förlaget Bertmarks i Malmö, vars huvudsakliga affärsmodell var att sälja böcker

vid hembesök. Den uttalade bakgrunden var att tillföra koncernen verksamhet som hade annorlunda konjunkturcykler än dagstidningsbranschen. I takt med att annonsintäkterna föll vid slutet av 1980-talet uppvisade koncernen en förlust på 43 miljoner kronor 1990. Koncernledningen drev igenom flera krisåtgärder, som att sälja tidningsfastigheter för att i stället hyra dem. Flera tidningar styckades av och såldes. I februari 1992 beslöt den socialdemokratiska partiledningen att försätta A-Pressen AB i konkurs. Sammantaget präglades A-Pressen under perioden 1986-1992 av rena förluster på 450 miljoner kronor (Lindström, 2007, sid 127-156).

9. Analys

9.1 MSSD-schema

Nedan följer ett MSSD-schema, där Sverige och Norge jämförs med avseende på de variabler som stått i centrum för studien.

	Norge	Sverige	Jämförelse
Andel röster på socialdemokratiskt parti	Hög	Hög	Likhet
Medlemsantal i det socialdemokratiska partiet eller fackföreningsrörelsen	Hög	Hög	Likhet
Andel förstatidningar vid periodens början	Medelhög	Låg	Skillnad
Förutsättningar för tidningskonkurrens	Hög	Låg	Skillnad
Socialdemokratiska pressens självständighet från de politiska partierna	Hög	Medel	Skillnad
Socialdemokratiska pressens benägenhet att nå läsare utanför egna politiska kretsen	Medel	Låg	Skillnad
Grad av centralisering	Låg	Hög	Skillnad
Presstöd	Baserat på årsvikt	Baserat på anslag till andratidningar	Skillnad
Redaktionella, ekonomiska och politiska överväganden	Ekonomi överordnad politiska mål	Oberoende från parti/LO viktigt	Varken likhet eller skillnad
Koncernens skötsel	Få VD:ar, långsiktighet	Många VD:ar, ägardirektiv, kortsiktighet	Skillnad

Resultaten av denna studie antyder att förklaringen bakom den norska socialdemokratiska pressens starka ställning är en kombination av att ha haft en stark marknadsandel vid periodens början *samt* att den kunnat konkurrera väl. Detta står i bjärt kontrast mot den svenska socialdemokratiska pressen som varken hade en särskilt stark ställning vid

periodens början eller förmådde att konkurrera med den borgerliga pressen i en omfattande utsträckning.

En annan betydelsefull faktor kan vara själva driften av A-pressen i Norge och Sverige. Den svenska A-pressen var tämligen starkt centraliserad och kunde i princip detaljstyra tidningarna som ingick i koncernen – på gott och ont. Men med bakgrund av den under 1980-talet stundtals kaosartade driften av A-pressen, med alla VD-byten och högriskprojektet Stockholms-Tidningen är det inte orimligt att hävda att åtminstone konkursen för den svenska A-pressen är en följd av en rad tvivelaktiga beslut från koncernledningen och ägarna. Den svenska A-pressen skulle kunna ha gått i konkurs av andra orsaker i ett senare skede även om företaget hade skötts på ett annat sätt, men sannolikt är att ledningens agerande under 1980-talet åtminstone snabbade på A-pressens konkurs.

9.2 Utgångsläge

En betydelsefull förklaring till varför den norska socialdemokratiska pressen hade ett bättre utgångsläge vid periodens början än den svenska går att finna i efterspelet till den tyska ockupationen av Norge. Den norska socialdemokratiska pressen låg nere för räkning under ockupationen, och lyckades bevisligen resa sig kraftfullt omedelbart efter ockupationens slut. Vad detta beror på går att diskutera, och som tidigare nämnts skulle faktorer som den statliga ekonomiska kompensationen eller allmänhetens förtroende för just den socialdemokratiska pressen kunna spela in.

Varför den svenska socialdemokratiska pressen hade ett svårare utgångsläge än den norska går också att diskutera. Till skillnad från fallet Norge präglades den svenska tidningsmarknaden under andra världskriget av en konservering av det vid tidpunkten rådande marknadsläget. Att det fanns få socialdemokratiska förstatidningar även före andra världskriget medförde därför att det fanns få socialdemokratiska förstatidningar efter andra världskriget.

9.3 Tidningskonkurrens

En av de mest slående skillnaderna som framkommit i studien är att tämligen många norska andratidningar lyckats gå om förstatidningarna på utgivningsorten. Hade motsvarande tillstånd rått i Sverige är det inte orimligt att anta att vi hade haft fler socialdemokratiska förstatidningar än i dag.

Bakgrunden till att tidningskonkurrensen fungerat i högre utsträckning i Norge än i Sverige går också att diskutera. Andenæs (1978) pekar på det starka sambandet mellan volymökning bland andratidningar och deras benägenhet att vinna en större andel av totalupplagan på en ort. En sådan utveckling hade dessutom närts av det norska systemet för presstöd som utgår just från vikten på tidningens årliga upplaga.

En annan inte helt orimlig hypotes är att bl.a. just A-pressen på egna ben kunnat förmå att konkurrera med de norska förstatidningarna på de respektive utgivningsorterna. Detta skulle dock antingen antyda att den norska A-pressen som organisation fungerat bättre än den svenska, alternativt att andra yttre faktorer motverkat att den svenska A-pressen kunnat konkurrera med den borgerliga pressen. Något som talar för att A-pressen i Norge kan ha fungerat bättre som organisation är den historiska bakgrunden i att de kunnat börja "från scratch" efter ockupationens slut, vilket medför en naturlig möjlighet till modernisering av hela organisationen.

Det är vidare vanskligt att jämföra mina resultat över tidningsläsarnas politiska sammansättning mellan Sverige och Norge, dels eftersom att mätpunkterna är få, och dels för att de skiljer sig i tid. Men de antyder att den svenska socialdemokratiska pressen framför allt lästes av socialdemokrater, medan motsvarande samband i Norge framför allt är sant på orter med socialdemokratiska andratidningar.

9.4 Kausala samband

Flera av de variabler jag misstänker har bidragit till att den norska socialdemokratiska pressen överlevt medan den svenska marginaliserats hör ihop, och det är vanskligt att dra långtgående slutsatser om i vilken utsträckning de beror på varandra och inte. Att den svenska tidningskonkurrensen de facto inte fungerat skulle exempelvis kunna vara orsakat av att svenska A-pressen som koncern skötts dåligt och att A-pressens tidningar därmed inte förmått konkurrera med de borgerliga. I just detta fall skulle jag dock hävda att andra strukturella förklaringar borde ligga närmare till hands. Vissa socialdemokratiska andratidningar, och i synnerhet Länstidningen och Norrländska socialdemokraten har kunnat bryta mot mönstret och varit någorlunda nära förstatidningarna på utgivningsorten mätt i täckningstal. Om A-pressen fullt ut vore centraliserad i driften och om koncernen samtidigt skötts undermåligt är det därför svårt att förklara den generella benägenheten för A-presstidningarna att vara andratidningar på orten bara genom skötseln av A-pressen, eftersom tidningarna bevisligen åtminstone åtnjutit en viss autonomi i förhållande till koncernen. Dessutom skulle förklaringen att A-pressens tidningar är i så hög utsträckning

är andratidningar på grund av skötseln i koncernen inte förklara varför även t.ex. Svenska dagbladet, Skånska dagbladet, Göteborgs handels- och sjöfartstidning och Gotlands allehanda också haft problem med att konkurrera med förstaidningarna på utgivningsorterna.

Snarare ligger generella svårigheter att få till stånd en tidningskonkurrens i Sverige närmare till hands som förklaringsmodell för varför de socialdemokratiska tidningarna förblivit andratidningar på utgivningsorten under den studerade perioden. Orsakerna till detta går i sin tur också att diskutera. Några förklaringar som ligger nära till hands i detta avseende är upplagespiralen/täckningstalsteorin. Men här blottar sig det kanske mest slående resultatet i uppsatsen – att tidningskonkurrensen faktiskt fungerat i Norge i bemärkelsen att flera andratidningar på utgivningsorter blivit förstaidningar under den studerade perioden. Så om upplagespiralen eller täckningstalsteorin är vattentäta förklaringsmodeller i en svensk kontext så håller de inte i lika hög utsträckning i Norge.

En alternativ modell som lyfts upp tidigare i uppsatsen och är specifik för Norge är den så kallade papperskarusellen, som bygger på att tidningarnas årsvikt är utslagsgivande för upplagestorleken. Den har dessutom ett relativt starkt empiriskt stöd. En förutsättning för papperskarusellen är dock de norska reglerna för presstöd, vilket är en relativt oberoende variabel i sammanhanget.

10. Diskussion och slutsatser

10.1 Slutsatser

Sammanfattningsvis drar jag slutsatsen att de tre viktigaste bakgrunderna till att den norska socialdemokratiska pressen gått bättre än den svenska är:

- Ockupationens följder.

Under den studerade perioden hade de norska socialdemokratiska tidningarna ett betydligt bättre utgångsläge än de svenska genom den anmärkningsvärt starka återhämtningen efter andra världskriget. Den kanske viktigaste aspekten av det bättre utgångsläget är att fler norska än svenska socialdemokratiska tidningar var förstatidningar på sina utgivningsorter strax efter ockupationens slut.

- Det norska systemet för presstöd.

För att förklara varför den s.k. papperskarusellen verkar vara en rimligare förklaringsmodell på den norska dagstidningsmarknaden än upplagespiralen och täckningstalsteorin ligger det norska systemet för presstöd närmast till hands. I kapitel 8.5 ser vi hur sambandet mellan ökad årsvikt starkt hänger ihop med ökningen i upplaga.

- Koncernledningen i svenska A-pressen.

Under 1980-talet fattades en lång rad ekonomiska beslut som kom att bli ödesdiga för den svenska A-pressen. Sammantaget präglades driften av A-pressen av en kortsiktighet och tvära kast i sviterna av alla byten av ledningen och ett intervenistisk ägande.

10.2 Implikationer på teorier om upplagespiral och täckningstal

Förutsatt att resultaten som presenterats i denna uppsats stämmer överens med verkligheten kan det vara aktuellt att ifrågasätta hur relevanta teorierna om upplagespiralen och täckningstalen är i en norsk kontext. I synnerhet blir resultaten anmärkningsvärda när vi beaktar att det svenska systemet presstöd ursprungligen i någorlunda stor utsträckning utgick från Furhoffs teorier om upplagespiralen, men att det svenska systemet för presstöd ändå inte förmådde att bryta upplagespiralen eller täckningstalsteorin.

En rimlig slutsats att dra av denna uppsats kan vara att upplagespiralen eller täckningstalsteorin inte är gudagivna eller skrivna i sten. De kan förmodligen rås på genom politiska styrmedel.

10.3 Ett nytt system för presstöd?

Borde Sverige ta efter det norska systemet för presstöd? Nja. För det första är det inte nödvändigtvis önskvärt med en mer dynamisk tidningskonkurrens, skulle somliga betraktare kunna hävda. För det andra hade inte nödvändigtvis det norska systemet för presstöd kunnat få till stånd en dynamisk tidningsmarknad i Sverige. En del av det svenska presstödet har varit distributionsstödet, som ska uppmuntra tidningar att samarbeta beträffande tidningsdistributionen. En aspekt som jag emellertid inte berört i denna uppsats är på vilka sätt tidningsdistributionen skiljer sig mellan Norge och Sverige. Det hade kunnat vara relevant att undersöka exempelvis skillnader i storleken på geografiskt spridningsområde i Norge och Sverige. Vidare togs det norska systemet för presstöd i bruk 1969, och sedan dess har dagspressmarknaden i många avseenden förändrats drastiskt. Därmed har förmodligen dagens svenska mediemarknad flera andra problem än den norska hade för snart 50 år sedan.

Bilaga 1

Täckningstal 1968-1993 på konkurrensorter med andratidning med över 20 procent i hushållstäckning

		1968	1973	1978	1983	1988	1993
Visby							
Gotlands Tidningar	s	55	55	65	62	59	51
Gottlands Allehanda		55	55	50	45	45	46
Östersund							
Östersundsposten		80	31	65	49	48	53
Länstidningen	s	21	20	35	50	49	45
Skövde							
Skaraborgs läns allehanda		42	48	59	49	48	44
Skövde nyheter	us		47	41	45	46	42
Luleå							
Norrbottnens-Kurriren		59	59	58	57	57	51
Norrländska Socialdemokraten	s	46	39	43	39	35	30
Norrskensflamman	us		4	2	2	-	-
Malmö							
Sydsvenska dagbladet		53	53	47	47	44	44
Arbetet	s	34	33	30	30	31	29
Skånska dagbladet		8	6	4	3	2	2
Gävle							
Gefle Dagblad		65	67	63	58	59	53
Arbetarbladet	s	32	29	31	30	23	26
Karlskrona							
Blekinge läns tidning		75	70	63	64	66	56
Sydöstran	s	22	17	24	25	25	25
Eskilstuna							
Eskilstuna-Kurriren		51	54	51	53	55	54
Folket	s	35	31	34	30	26	22
Kalmar							
Barometern		84	88	84	79	72	68
Östra Småland	s	22	18	18	26	26	22

Falun							
Falu-Kuriren		68	70	68	66	67	61
Dala-Demokraten	s	24	23	24	24	20	19
Växjö							
Smålandsposten		77	31	78	72	81	73
Kronobergaren	s	16	15	18	19	-	-
Stockholm							
Dagens Nyheter		61	59	48	46	46	44
Svenska Dagbladet		17	16	19	20	21	18
Stockholms-Tidningen	s	-	-	-	6	-	-
Umeå							
Västerbottens-Kuriren		79	84	72	70	68	57
Västerbottens Folkblad	s	22	19	27	27	22	18
Karlstad							
Nya Wermlands-Tidningen		77	78	73	69	70	66
Värmlands Folkblad	s	18	19	20	23	22	13
Sundsvall							
Sundsvalls Tidning		69	71	73	72	72	69
Dagbladet	s	22	20	18	20	20	18
Jönköping							
Jönköpings-Posten		71	69	70	72	72	73
Smålands Folkblad	s	21	19	17	17	15	-
Norrköping							
Norrköpings Tidningar		79	80	76	74	74	73
Folkbladet Östgöten	s	20	12	17	18	16	14
Borås							
Borås Tidning		79	82	81	79	82	77
Västgöta-Demokraten	s	22	16	14	13	-	-
Örebro							
Nerikes Allehanda		79	79	76	74	74	73
Örebro-Kuriren	s	14	11	12	14	13	8
Göteborg							
Göteborgs-Posten		81	80	78	72	68	64
Arbetet Väst	s	-	-	6	6	6	5
GHT		18	9	-	-	-	-

(SOU 1994:94)

Källor

Andenæs, I. (1978). Pressens utbredelse i etterkrigstiden: En studie av avisens spredningsforløp og markedsdeling. Oslo:

Andersson, J. G. (2007). Tidningsdöden slår till. I Andersson, J. G. (red.). *Arbetarpressen 100 år*. Stockholm: Premiss.

Arbeiderpartiet. (2015). Medlemstall 1890 - 2014. Hämtad 2015-05-06 från <http://arbeiderpartiet.no/Om-AP/Historien/Medlemstall>

Berge, K.L., Øy, N.E. & Flo, I.A. (2010). *Norsk presses historie: 1-4 (1660-2010)*. Oslo: Universitetsforlaget.

Denk, T. (2002). Komparativ metod: Förståelse genom jämförelse. Lund: Studentlitteratur.

Engblom, L. (1996). Nordiska A-pressens guldålder 1900-1920. Den moderna dagspressen 350 år / red.: Ulla Carlsson och Karl Erik Gustafsson. (S. 67-76).

Hadenius, S., & Weibull, L. (2005). Massmedier: En bok om press, radio & TV. Stockholm: Bonnier.

Hippe, Ivar. (1987). *Fra agitasjon til profesjonalitet : den vanskelige overgangsprosessen : sosialdemokratisk presse i Vest-Europa*. [Fredrikstad, Norway] : Arbeiderpartiets Presseforbund

Hjeltnes, G., & Graff, F. (1990). Avisoppjøret etter 1945. Oslo: Aschehoug.

Høst, S., & Universitetet i Oslo. Institutt for journalistikk. (1996). Aviskonkurransen: Nye og gamle teorier belyst gjennom A-pressens utvikling. Fredrikstad: Institutt for journalistikk.

Jonsson, S. (1982). Pressen, reklamen och konkurrensen 1935-1978. Göteborg: Ekonomisk-historiska institutionen vid Göteborgs universitet.

Landsorganisationen. (2014). Medlemssiffror 1898-2013. Hämtad 2015-05-06 från

[http://www.lo.se/home/lo/res.nsf/vRes/lo_1393851241172_medlemssiffror_1898_2013_pdf/\\$File/Medlemssiffror_1898_2013.pdf](http://www.lo.se/home/lo/res.nsf/vRes/lo_1393851241172_medlemssiffror_1898_2013_pdf/$File/Medlemssiffror_1898_2013.pdf)

Lindström, S.. (2007). Sex år med ödesdigra felsatsningar. I Andersson, J. G. (red.). *Arbetarpressen 100 år*. Stockholm: Premiss.

Lundström, G., Rydén, P., & Sandlund, E. (2001). Den svenska pressens historia: 2, det moderna sveriges spegel (1897-1945). Stockholm: Ekerlid.

Lyshagen, G. (2008). *Fra storhusholdning til moderne mediekonsern : Norsk arbeiderpresses historie*. Oslo: A-pressen.

NOU 1982:30. Maktutredningen. (1982). *Rapporten om massemedier*.

Ottosen, R. (2014). Arbeiderbevegelsens Presseforbund (APF). Fra militant partiorganisering til konsernkanal og diffust presselaug.

Sartori, G. (1970). *Concept misformation in comparative politics*. *American political science review*, 64(04), 1033-1053.

SOU 1965:22 *Pressutredningen*. (1965). *Dagstidningarnas ekonomiska villkor: Betänkande*. (No. 1965:22).

SOU 1994:94 *Pressutredningen*. (1994). *Dagspressens i 1990-talets medielandskap*..

Statistiska Centralbyrån. (2014). Historisk statistik över valåren 1910-2014. Procentuell fördelning av giltiga valsedlar efter parti och typ av val. Hämtad 2015-05-06 från http://www.scb.se/sv_/Hitta-statistik/Statistik-efter-amne/Demokrati/Allmanna-val/Allmanna-val-valresultat/12268/12275/Historisk-valstatistik/32065/

Statistiska centralbyrån. (2015). Sveriges folkmängd (i ettårsklasser) 1860–2014. Hämtad 2015-05-06 från http://www.scb.se/sv_/Hitta-statistik/Statistik-efter-amne/Befolkning/Befolkningens-samma-sattning/Befolkningsstatistik/#c_li_120253

Statistisk sentralbyrå. (2013) Stortingsvalg - historiske tabeller. Hämtad 2015-05-06 från <http://www.ssb.no/valg/stortingsvalg-historiske-tabeller>

Statistisk sentralbyrå. (2015). Statistikkbanken: Folkemengde. Hämtad 2015-05-06 från <https://www.ssb.no/statistikkbanken/selectout/pivot.asp?checked=true>

Stokke, A.J. (red.) (1972). *Politisk kommunikasjon og massemedia*. Oslo: Universitetsforlaget.

Weibull, L. Är partipressen död eller levande?. (2012) <http://www.nordicom.gu.se/sites/default/files/kapitel-pdf/weibull.pdf>

Østbye, H., & Kvalheim, N. (2009). I konsernets øyne er redaksjonen en utgiftspost. Rapport om aviser, konsern og avisøkonomi.

Østgaard, E., Präntare, B., & Hansson, S. (1979). *Pressen i norden: En bok om pressen i de nordiska länderna - dess historia - dess oppgifter - dess problem*. Stockholm: LiberFörlag.

Övriga källor, diagram

http://no.wikipedia.org/wiki/Landsorganisasjonen_i_Norge#Medlemsutvikling_1899-2008

http://sv.wikipedia.org/wiki/Riksdagspartiernas_medlemsutveckling